

исключительной роли учителя изобразительного искусства в выявлении одаренности ребенка и направления его способностей к творческой самореализации не только в системе художественного образования, но и в течение всей творческой жизни.

Ключевые слова: одаренность, изобразительное искусство, художественная школа, творческая самореализация, художественное образование, креативность.

SUMMARY

Guley O., Nikiforov M. Features of artistically gifted students' creative potential self-realization.

The author's main efforts are focused on processing and analysis of research problems: identification of creatively gifted children, identification of the specific characteristics of gifted students of art, stipulating the need to create appropriate learning conditions for innovative activity of artistically gifted students. In addition, the author emphasizes the exceptional role of the fine arts teacher in identifying a gifted child and focusing his/her abilities for creative self-realization not only in art education system but also for the entire creative life.

The purpose of research is the analysis of the major psychological and pedagogical views of modern scholars on the issue of gifted students to identify the specific features of educational work with artistically gifted students in the context of self-realization of their creative potential.

The study used the following methods: empirical (work – the study of the relevant literature, documents and performance of gifted students, comprehensive – study and compilation of teaching experience); theoretical (accumulation of facts and interpretation and synthesis of collected factual material).

Therefore, we can summarize briefly that talent is the main feature of creative personality as an artist for the student, the student artist and for the Honored Artist of artist that allows self-creativity of the artist.

The study reveals a number of specific features to work with artistically gifted students in the context of creating the conditions for self-realization of their creative abilities, such as: an artistically gifted child should not adjust the content of education, breaking and changing him/herself; a teacher should provide the child with appropriate special professional training, have a high level of intellectual development, the ability to transfer material costs, have the ability to support, protect, assist; possess organizational skills, stimulate creativity of a child, be communicative.

The study does not cover all the aspects of the outlined problems, so promising directions of further research consider detailed study of works of art education teachers to find the ways to improve the educational work of artistically gifted students.

Key words: talent, visual arts, art school, creative self-realization, artistic education, creativity.

УДК 374 (4-6ЄС)

В. С. Заярна

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

СФЕРА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИМІР

У статті розглянуто сучасні освітні тенденції Європейського Союзу в аспекті новітніх стратегій розвитку європейського суспільства. Зроблено акцент на інтеграції формальної, неформальної та інформальної освіти в загальному розумінні неперервності освіти впродовж життя. Відображено варіативність у трактуванні

поняття «неформальна освіта» та охарактеризовано як самостійну соціально-освітню сферу. Представлено авторську модель самореалізації особистості в освітній діяльності впродовж життя. Розглянуто діяльність міжнародних європейських організацій як основних стейкхолдерів неформальної освіти. Визначено перспективи подальших досліджень щодо розвитку сфери неформальної освіти в Україні.

Ключові слова: Європейський Союз, неперервне навчання, освіта впродовж життя, неформальна освіта, модель самореалізації особистості в освітній діяльності впродовж життя, європейські організації неформальної освіти.

Постановка проблеми. Сучасна Європейська спільнота є потужним наддержавним об'єднанням, що обирає основним пріоритетом розвиток освітньої галузі як інструменту створення «конкурентоспроможної потужної знанневоорієнтованої» економіки. За твердженнями експертів з проблем економіки, політики, права, інвестиції в освіту є важливим фактором довгострокового економічного зростання як держав, так і цілих регіонів. Саме тому у XXI столітті політична стратегія Європейського Союзу визначається освітніми векторами, спрямованими на побудову «суспільства знань».

Основоположні завдання спільної європейської освітньої політики визначені Лісабонською стратегією (*Lisbon Strategy, 2000*), що не лише проголосила піднесення конкурентоздатності економіки знань, а й визначила пріоритетність продукування якісного людського ресурсу у глобальному й європейському вимірах. Логічне продовження означені тенденції знайшли в новітній стратегії соціально-економічного розвитку Європейського Союзу на період до 2020 року, що отримала назву «Європа – 2020» (*A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth, «Europe – 2020», 2010*). Основними напрямками стратегії було обрано знання й інновації; сталу економіку; вищу зайнятість і підвищення соціальної зайнятості. Відповідно до поставлених завдань було розроблено освітню стратегію Співтовариства, що отримала назву «Освіта та навчання – 2020» (*«Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training», ET 2020*). Серед ключових цілей означеної стратегії визначено:

- забезпечення освіти впродовж всього життя та професійної мобільності громадян;
- підвищення якості й ефективності освіти та (професійної) підготовки;
- сприяння рівності, соціальній згуртованості та формуванню ефективної громадянської позиції;
- підвищення креативності й інноваційності на всіх рівнях освіти та професійної підготовки [3, 6].

Зважаючи на зазначене, особливої актуальності набуває концепція «Освіта впродовж життя», що була закріплена Меморандумом неперервної освіти Європейської Комісії (*A Memorandum on Lifelong Learning, 2000*). З прийняттям Меморандуму європейська система освіти набула нових орієнтирів розвитку. Документом утверджено сучасну роль неформальної освіти: «... досі при формуванні політики в галузі освіти враховувалася лише

формальна освіта, а іншим двом категоріям не надавалося практично жодної уваги. Континуум неперервної освіти робить формальну й неформальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання» [4, 8].

Аналіз актуальних досліджень. У вітчизняній педагогічній науці проблема – розвитку сфери неформальної освіти як складової освіти впродовж життя є актуальною й охоплює широкий спектр наукових досліджень, що проводяться у відповідності до вікових категорій суб'єктів освітньої діяльності. Зокрема, філософію, генезу, особливості функціонування й перспективи розвитку неформальної освіти дорослих у світовому, європейському та національному вимірах висвітлено у працях В. Андрущенка, Т. Десятова, С. Закревської, О. Лазоренко, Н. Махині, В. Лугового та ін.; особливості формування неформальної складової освіти студентської молоді розкрито у працях О. Бондаренка, Ю. Деркач, Л. Шаповалової, П. Кряжева та ін.; різні аспекти неформального навчання дітей в системі обов'язкової освіти країн-членів ЄС подано у працях К. Боріна, Ю. Закаулова, Г. Ніколаї, М. Кічули та ін.; особливості неформальної освіти дітей і учнівської молоді в зарубіжних країнах висвітлено у працях О. Биковської (Польща, Словаччина, Білорусь, Росія), Н. Савченко (Польща), В. Стрижалковської (Чехія), І. Петрової (теоретичні основи дозвілля в зарубіжних країнах) та ін.; порівняння особливостей становлення й розвитку неформальної освіти дітей і молоді в країнах Європейського регіону й Україні викладено в працях Р. Науменко.

Проте, незважаючи на вагомий доробок вітчизняних учених, погодимося з твердженням С. Закревської, яка наголошує на недостатній опрацьованості, вивченості й відрефлексованості проблеми професійним співтовариством, відсутності моніторингу й аналізу діяльності закладів освіти й недержавних установ (основних провайдерів заходів у сфері неформальної освіти), що залишається своєрідною «терра інкогніто» для фахівців, які опікуються проблемами розвитку освіти [1, 294–305].

Отже, зважаючи на вищевикладене, **метою нашого дослідження** є визначення ролі неформальної освіти у самореалізації особистості з огляду на загальноприйнятту європейську концепцію «Освіта впродовж життя».

Для досягнення поставленої мети було використано комплекс **методів дослідження**: загальнонаукових – аналіз, синтез, абстрагування, порівняння та узагальнення, що забезпечили з'ясування генези концептуальних підходів, покладених в основу розвитку досліджуваного феномену; конкретно-наукових – метод термінологічного аналізу уможливив розкриття сутності досліджуваних педагогічних явищ за допомогою виявлення й уточнення значень і смислів основоположних понять; системно-структурний аналіз уможливив з'ясування взаємозв'язку та взаємодії структурних елементів досліджуваного феномену.

Виклад основного матеріалу. Зародження ідеї неперервності освіти

відбулося за часів античної філософії, про що свідчать думки Конфуція, Сократа, Платона, Сенеки щодо постійного духовного самовдосконалення людини. Проблема неперервності освіти залишилася надзвичайно актуальною і для сучасного світу. Інтенсифікація наукової роботи щодо реалізації ідей неперервного навчання відбувається на початку ХХ ст. Визначенню сутності неперервної освіти присвячуються праці зарубіжних учених, політичних і суспільних діячів, зокрема таких, як П. Ленгранд (*P. Lengrand*), Е. Фор (*E. Faure*), Е. Ліндеман (*E. Lindeman*), П. Шукли (*P. Shukly*), Дж. Кідд (*J. R. Kidd*), Р. Даве (*R. Dave*) та інших. Узагальнюючи різні погляди науковців на пояснення означеного соціального феномену, представлені в Меморандумі неперервної освіти [4], зазначимо, що *неперервна освіта* визначається як принцип: а) реалізації освітньої політики (міжнародної, національної, регіональної); б) організації діяльності освітніх систем; в) соціально зумовлений феномен постійного індивідуального та загального суспільного розвитку.

Важливим для нашого дослідження є сучасні тенденції до посилення мотивів особистісного зростання в концепції неперервної освіти як основи *освіти впродовж життя*, що інтегруючи сфери формальної, неформальної, інформальної освіти, визначає їхню роль і місце у процесі розвитку особистості. З огляду на зазначене, неформальна освіта відіграє особливу роль у процесі самореалізації людини протягом всього життя, що зумовлено її специфікою, процесами сталого розвитку й диверсифікації [2].

На нашу думку, ураховуючи варіативність у трактуванні поняття «неформальна освіта» (M. Ahmed, J. Bjornavold, P. Coombs, P. Fordham, P. Jarvis, T. Jeffs, A. Rogers, T. Simkins) (табл. 1), слід досліджувати означений феномен як:

– соціально-освітню сферу (підсферу освіти), що здатна адекватно реагувати і на освітні потреби особистості, і на зміни в суспільстві (соціально-економічні, соціокультурні тощо), є динамічною, варіативною, відкритою та мобільною;

– соціально-педагогічну систему, діяльність якої не має жорсткої регламентації і частково інтегрована в інші соціальні системи, зокрема освітні, соціокультурні, рекреаційно-оздоровчі тощо.

Таблиця 1

Варіативність у визначенні поняття «неформальна освіта» (*non-formal education*)

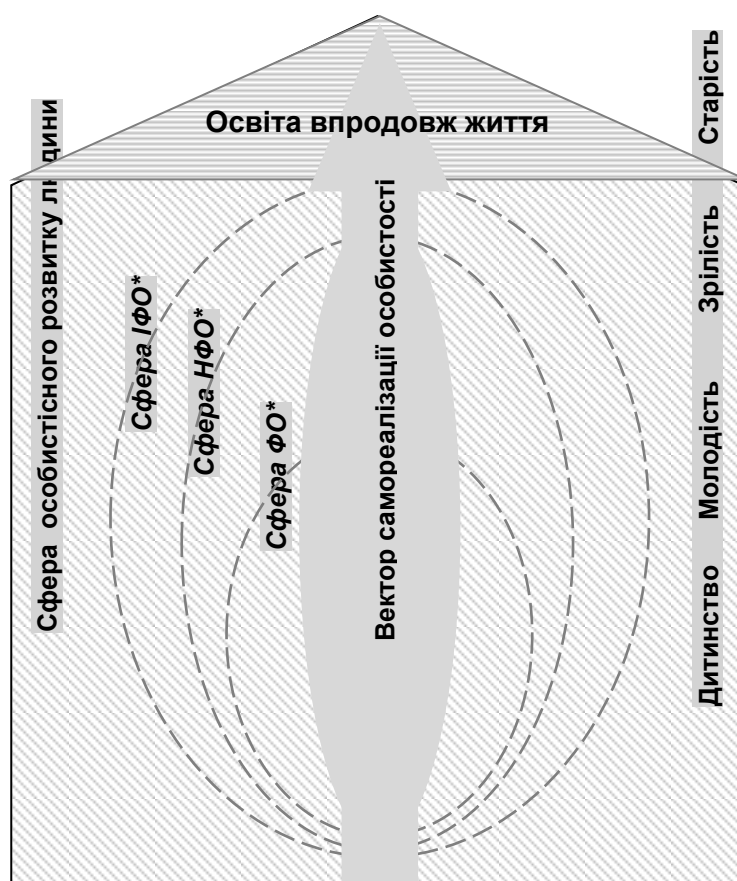
Автор	Визначення сутності поняття
Дж. Бов'єр [5, р. 49]	<i>Неформальна освіта</i> – освітній процес, що характеризується добровільністю, доступністю, зорієнтованістю на педагогічні цілі, взаємодоповненням (доповнює складові частини неперервного навчання, у тому числі формальне навчання), пріоритетністю активної діяльності й соціальних компетентностей, опора на досвід, прагнення

	до задоволення запитів тих, хто навчається
П. Фордхем [8]	<i>Неформальна освіта</i> – освітній процес, що характеризується урахуванням потреб населення з обмеженими можливостями; фокусуванням уваги особистості на досягненні реальних цілей; гнучкістю в організації і методах навчання
П. Джарвіс [10, р. 144]	<i>Неформальна освіта</i> – це освітній процес, який організовано для задоволення пізнавальних потреб певної групи людей, поза межами формальної системи освіти
П. Кумбс, М. Ахмед [7, р. 8-9]	<i>Неформальна освіта</i> – це будь-яка організована освітня діяльність за межами встановленої формальної системи, покликана служити клієнтам навчання та цілі навчання
А. Роджерс [11, р. 70]	<i>Неформальна освіта</i> діє поза формальною системою (є екзоформальною); неформальна освіта є протилежністю формальній освіті (є антиформальною); за значенням неформальна освіта майже така, як і формальна (є параформальною); неформальні елементи присутні в межах формальної (інтраформальна)
Т. Сімкінс [12, р. 12-15]	<i>Неформальна освіта</i> виконує короткострокові і специфічні цілі, не передбачає отримання документів про освіту, зумовлена коротким циклом та терміном навчання, що є практичним, гнучким і особистісно зорієнтованим і визначається «знизу – вверх»

За висновками вчених, неформальна освіта може регулюватися «зверху», але реально виникає й здійснюється лише як відповідь на конкретний освітній запит «знизу». При цьому активність учасників неформальної освітньої діяльності підтримується «зсередини» за рахунок реалізації їх актуальних інтересів і потреб [8, 9].

Виходячи з викладеного вище, зазначимо, що неформальна освіта безпосередньо відображає й задовольняє потреби й запити особистості, мобілізуючи тим самим її природну здатність до самовдосконалення і внутрішнього (духовного) зростання. Таким чином, система неформальної освіти здатна забезпечувати умови для ефективної самореалізації кожної людини та формувати їх у відповідності до соціальних і вікових груп населення, запитів щодо вибору напрямів і форм освітньої діяльності професійного, громадського, дозвілєвого спрямування.

Результати наукових розвідок і власні висновки дають підстави для розроблення моделі самореалізації особистості в освітній діяльності, організованої за принципом «освіта впродовж життя».



* ІФО – інформальна освіта; НФО – неформальна освіта; ФО – формальна освіта

Рис. 1. Модель самореалізації особистості в освітній діяльності впродовж життя

Відповідно до представленої моделі, концепція «освіта впродовж життя» інтегрує різні сфери освітньої діяльності людини. Природно, що в різному віці інтенсивність її самореалізації в освітній діяльності є різною. Першим середовищем розвитку, у яке потрапляє людина з моменту народження, є сфера інформальної освіти (материнський догляд, вплив родинного середовища). З часом вплив інформальної освіти доповнюється початковою формальною (заклади дошкільної освіти) або/і неформальною освітою (навчання в центрах раннього розвитку дитини; творчих об'єднаннях позашкільних закладів тощо). Досягаючи відповідного віку, дитина потрапляє до різних інституцій формальної (різні типи початкової, середньої школи) і неформальної (дозвілєві клуби, центри творчості, дитячі громадські організації тощо) освіти. Відчутним стає розширення сфери інформальної освіти (побут, Інтернет, засоби масової інформації, оточуючий мікросоціум, іноді – маргінальне середовище тощо). У молодому віці спостерігається максимальне інтегрування сфер формальної, неформальної та інформальної освіти, що пояснюється розширенням потреб у професійній освіті – підвищенні кваліфікації, кар'єрному рості, набутті життєво важливих умінь і навичок поза навчальним закладом або місцем роботи (гуманітарні курси,

дозвіллеві заклади; громадська, волонтерська діяльність тощо). У зрілому віці відбувається поступове згортання сфери формальної освітньої діяльності людини, що пояснюється завершенням її навчання у професійно-технічних та вищих навчальних закладах. Діяльність у сферах неформальної та інформальної освіти збільшуються до максимуму, що пояснюється реалізацією власних освітніх потреб щодо підвищення професійної кваліфікації (або підготовки до зміни професії), сімейного благополуччя, збереження здоров'я, організації дозвілля, розширення загального світогляду тощо. Зважаючи на організаційні й змістові особливості, для значного відсотку людей обидві сфери стають майже позитивними явищами. Поступове згорання обох сфер у похилому віці можна пояснити станом здоров'я і, відповідно, зменшенням економічної активності людини.

Отже, презентована модель є відображенням не лише взаємодоповнення і взаємодії (інтеграції) зазначених освітніх сфер, що мають своє місце і свою роль у житті кожної людини, а й процесу формування життєвого досвіду (накладання навичок, компетенцій) людини, що свідчить про рівень її освітньої самореалізації впродовж життя.

Дієвість моделі самореалізації особистості в освітній діяльності впродовж життя підтверджується процесами, подіями й фактами, що відбуваються на різних організаційних рівнях. Зокрема, на міжнародному рівні однією з сучасних потужних європейських тенденцій є залучення до сфери неформальної освіти людей різних вікових категорій (діти і молодь, люди середнього, старшого й похилого віку). Про це свідчить діяльність різноманітних європейських мережевих інституцій (табл. 2).

Таблиця 2

Інституції сфери неформальної освіти Європейського регіону

Назва організації		Основні характеристики діяльності
Європейська громадська організація навчання впродовж життя	European Civil Society Platform on Lifelong Learning, LLL-EUCIS, 2005	<i>Вікова категорія:</i> всі верстви населення. <i>Статус:</i> громадська організація. <i>Пріоритети діяльності:</i> збільшення гнучкості й гармонізація наступності формальної, неформальної та інформальної освітніх сфер для реалізації ідеї навчання впродовж життя. <i>Стейкхолдери:</i> 39 європейських організацій, що діють в галузі освіти та професійної підготовки в держав-членах ЄС та за його межами (понад 50 000 навчальних закладів (школи, університети, центри освіти молоді й дорослих тощо) або асоціацій (за участю студентів, викладачів і тренерів, батьків, фахівців HRD тощо)

Європейська асоціація освіти дорослих	Association for the Education of Adults, EAEA, 1953	<i>Вікова категорія:</i> дорослі. <i>Статус:</i> некомерційна громадська організація. <i>Пріоритети діяльності:</i> лобювання програм у галузі освіти впродовж усього життя на Європейському рівні, надання інформаційних та інших послуг своїм членам, поширення практичного досвіду за допомогою проектів, публікацій та навчання, міжнародне співробітництво з іншими організаціями у сфері освіти дорослих. <i>Стейкхолдери:</i> понад сто організацій з 34-х країн, що діють у сфері освіти дорослих та представляють інтереси більше 50-ти мільйонів «дорослих учнів» Європи
Ресурсний центр підтримки перспективного навчання і професійної підготовки	Support, Advanced Learning and Training Opportunities, SALTO-YOUTH, 2000	<i>Вікова категорія:</i> молодь. <i>Пріоритети діяльності:</i> інформаційна підтримка, забезпечення соціального включення та активного громадянства молоді, поширення міжнародного співробітництва, розвиток і визнання неформальної освіти. <i>Стейкхолдери:</i> неурядові організації, координатори проектів, молодіжні тренери та волонтери, задіяні у програмі «Молодь у дії» («Youth in Action»)
Європейська асоціація установ неформальної освіти дітей та молоді	European Association of Institutions of Non-formal Education of Children and Youth, EAICY, 1991	<i>Вікова категорія:</i> діти і молодь. <i>Пріоритети діяльності:</i> гармонізація позашкільної, додаткової та неформальної освіти дітей і молоді в європейському освітньому просторі. <i>Стейкхолдери:</i> 37 асоціацій, закладів, організацій позашкільної, додаткової та неформальної освіти дітей і молоді країн-членів та країн-сусідів ЄС (у т.ч. 6 з України)

Наведені приклади діяльності європейських інституцій свідчать про активність європейського суспільства, систематизовану за різними векторами неформальної освіти (професійна, громадянська, хобі-освіта тощо). Наявність асоційованих мереж, кількість і рівень стейкхолдерів вказують на активне міжнародне співробітництво країн-членів ЄС для досягнення спільних соціально-економічних цілей, серед яких належне місце відведено формуванню засобів сприяння особистісній самореалізації громадян в освіті, що має відбуватися впродовж усього життя.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Сфера неформальної освіти, інтегруючись зі сферами формальної й інформальної освіти, утворює для кожної людини цілісну систему, що реалізується під гаслом «освіта впродовж життя». Це відповідає освітнім цілям, ідеям, концептам сучасного європейського суспільства. Базуючись на принципах гуманності й демократії, неформальна освіта забезпечує розширення можливостей щодо самореалізації кожної людини незалежно від віку, статевої чи соціальної приналежності.

На сучасному етапі в Європейському Союзі активно розвиваються ідеї розвитку неформальної освіти, що мають своє відображення у спільно ухваленій концепції «Освіта впродовж життя»; розробляються єдині для європейської спільноти інструменти визнання й сертифікації отриманих під час неформальної освітньої діяльності компетенцій, що виводить неформальну освіту на новий якісний щабель розвитку.

На наше переконання, означені європейські освітні тенденції мають знайти своє місце в інноваційних процесах, що сьогодні відбуваються в освітній галузі України. Проте, проблеми організації, контролю якості, визнання концептів неформальної освіти залишаються не врегульованими. Подальших наукових досліджень потребує позашкільна освітня сфера, що є аналогом європейської неформальної освіти; важливим є пошук шляхів її модернізації та сталого розвитку, що має відбуватися як на державному, так і місцевому й інституціональному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закревська С. В. Неформальна освіта дорослих в Україні та в країнах європейського союзу - феномен, історія, значення / С. В. Закревська // Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи : зб. наук. пр. – 2011. – Вип. 3, ч. 1. – С. 294–305.
2. Карпенко М. М. Освіта протягом життя як чинник людського розвитку: аналітична записка [Електронний ресурс] / Матеріали національного інституту стратегічних досліджень при президентові України / М. М. Карпенко. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/252/>
3. Стратегія «Європа 2020» («Europe 2020» Strategy) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.
4. A Memorandum on Lifelong Learning. Commission Staff Working Paper – Brussels, 2000 – 36 p. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://arhiv.acs.si/dokumenti/Memorandum_on_Lifelong_Learning.pdf
5. Bowyer J. Bridges for Recognition. Symposium sur l'éducation non formelle [Електронний ресурс] / J. Bowyer / Strasbourg, CdE, Sympo, Edu, 2000. – 90 p. – Режим доступу : www.salto-youth.net/downloads/4-17-630/BridgesForRecognition.pdf.
6. Council conclusions of 12 May 2009 on a strategic framework for European cooperation in education and training ('ET 2020') 2009/C 119/02 / EUR-lex access to European Union Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?ELX_SESSIONID=hbyVJK0CTK1WGDGKnG4bl8Tp2T2mwwknj38V6yqnl81BD6NwXQBy!-1095106434?uri=CELEX:52009XG0528\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/ALL/?ELX_SESSIONID=hbyVJK0CTK1WGDGKnG4bl8Tp2T2mwwknj38V6yqnl81BD6NwXQBy!-1095106434?uri=CELEX:52009XG0528(01)).
7. Coombs P. Attacking Rural Poverty. How non-formal education can help [Електронний ресурс] / P. Coombs, M. Ahmed. – Baltimore : John Hopkins Press., 1974 – 312 p. – Режим доступу : http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSPContentServer/WDSP/IB/2000/02/18/000178830_98101911003374/Rendered/PDF/multi_page.pdf.
8. Jeffs T. Using Informal Education. An alternative to casework, teaching and control? / T. Jeffs, M. K. Smith. – Milton Keynes : Open University Press, 1999. – 248 p.

9. Fordham P. E. Informal, non-formal and formal education programmes [Електронний ресурс] / P. E. Fordham // YMCA George Williams College, ICE301 Lifelong Learning Unit 2. – London : YMCA George Williams College, 1993. – Режим доступу : <http://www.infed.org/biblio/b-nonfor.htm>
10. Jarvis P. International Dictionary of Adult and Continuing Education / Peter Jarvis. – London : Taylor & Francis, 2007. – 208 p.
11. Rogers A. Non-formal Education: Flexible Schooling or Participatory Education? / Alan Rogers. – New York : Springer US, 2007. – 318 p.
12. Simkins T. Non-formal Education and Development / T. Simkins. – Manchester : Manchester University Press, Manchester Monographs – 1977. – No. 8. – P. 12-15.

РЕЗЮМЕ

Заярная В. С. Сфера неформального образования как способ самореализации личности на протяжении жизни: европейский аспект.

В статье рассмотрены основные образовательные тенденции Европейского Союза в ракурсе современных стратегий развития европейского общества. Проанализированы и систематизированы работы отечественных ученых в сфере неформального образования по возрастным категориям «участников» образовательного процесса. Сделан акцент на интеграции формального, неформального и информального образования в общем понимании непрерывности образования в течение жизни в зарубежных исследованиях.

Отражена вариативность в трактовке понятия «неформальное образование», дано его определение как самостоятельной социально-образовательной сферы. Представлена авторская модель самореализации личности в образовательной деятельности на протяжении жизни. Рассмотрена деятельность международных европейских организации в качестве основных стейкхолдеров неформального образования. Определены перспективы дальнейших исследований, учитывая развитие сферы неформального образования в Украине.

Ключевые слова. Европейский Союз, непрерывное обучение, образование в течение жизни, неформальное образование, модель самореализации личности в образовательной деятельности на протяжении жизни, европейские организации неформального образования.

SUMMARY

Zayarna V. The Non-Formal Education as a Means of the Personality's Self-Realization throughout the Life: the European Dimension.

This article presents the European Union as the highly developed international association that occupies leading positions in the global political and economic stage. The educational sector holds an important place in the development of the European society. It's defined by the main strategic of the EU: A European strategy for smart, sustainable and inclusive growth («Europe – 2020»), Strategic Framework for European Cooperation in Education and Training («ET –2020»). The issue of building a knowledge society is important for modern Europe. The involving person to lifelong learning is the key to the personal success and the effective development of society in general. This causes the diversification of the educational system that promotes the development of different forms of learning. All these basic modern educational trends of the EU are considered in the article.

The Ukrainian scientists' searches in the field of non-formal education systematically analyzed according to the age categories of the participants in the educational process. The objective of this work is defining the role of the non-formal education in the cognitive and creative personal development due to the European concept of the lifelong learning. A variety of research methods was used to achieve this goal. The foreign scientific views on the phenomenon

of lifelong education are analyzed. The value of the integration of the formal, non-formal and informal education in the general sense of the concept of the lifelong learning is underlined in the article. The variability in the interpretation of the concept "non-formal education" is shown, a determination of this concept as an independent social and educational spheres is made.

The model of the person involvement to various spheres of educational activities throughout the life is presented in the article. The essence of the concept of "non-formal education" is clarified; the main characteristics of this educational sphere are given. The peculiarities of the self-realization of the persons of different ages through the involvement of non-formal educational activities are emphasized. The activities of the European international organizations as the major stakeholders in non-formal education are structured. The prospects for the further research in view of the development of the informal education in Ukraine are defined.

Key words. *The European Union, lifelong learning, non-formal education, model of personal self-realization in the educational activities throughout the life, European institutions of non-formal education.*